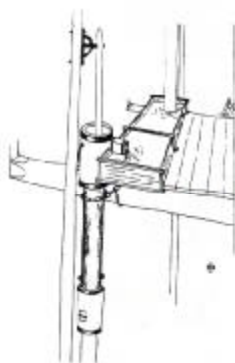

Kjørsel og diæbeldriving

Gjøpelene ved vestre gruvefelt og ved skjerp no.8 er de største av hestevandringene ved Skarragravene. Dette var noen av de skjerpene der det ble tatt ut mest masse, ikke fordi gruvesjaktene er spesielt dype, men fordi det ble arbeidet på de stollene som underfarer disse skjerpene. Stollen ble drevet inn først og fremst for å lense gruvesjaktene for vann. Etter hvert som dybden økte, utgjorde nemlig utgiftene til gjøpeldriften en betydelig kostnad.

Pumpe

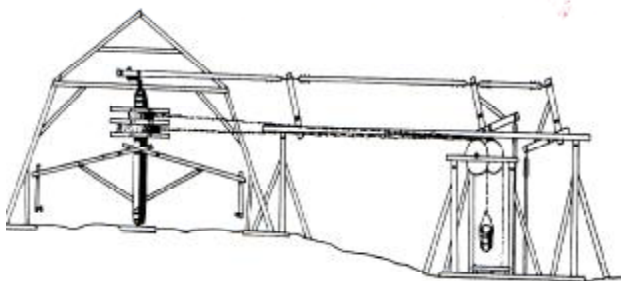

Gjøpeldriften ble også kalt for «diæbeldriving», et navn som viser at dette var arbeid som var dårlig likt - tungt og ensformig for både hest og kjørekar. Arbeidet ble satt bort på «disitasjon», det vil si at de lokale bøndene leverte inn anbud på gjøpeldriften for en viss periode.

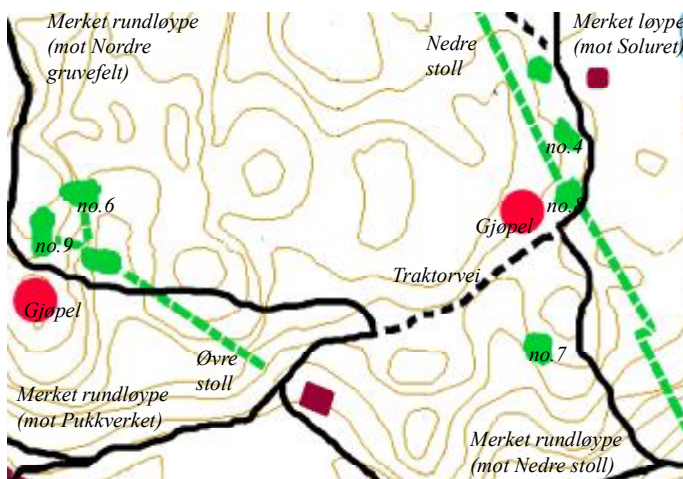
Gjøplene ved Skarra må ha vært kombinerte vann- og tygjøpler - det vil si at de ble brukt både til å heise opp stein og til å pumpe ut vannet. Vannrørene var 10 meter lange tømmerstokker som var blitt gjennomboet for hånd med en navar. Mellom hvert rør sat en pumpesylinder («ausguss») av jern, og inne i denne gikk et stempel med lærventil.

Trerørene var utsatt for skader når det ble brukt kruktsprenging i sjaktene, og de ble derfor ofte tett beslått med jernringer.

I tillegg til gjøpeldriften, var de lokale bøndene involvert i kjørsel og leveranser av kull og trevirke til Sølvverket. Til Skarragravene ble det hver uke transportert varer fra materialhuset på Kongsberg, og derfor ble det anlagt en vei fra gravene gjennom Lurdalen ned til bergstaden. Varene som ble hentet fra materialhuset var ting som jernbor, spiker, kruk, svelletråd, skytepapir o.s.v. Dessuten ble det levert kull til smien og trevirke til bygninger og pumperør. Alt dette var betalt pliktarbeid, og det må ha vært en viktig inntektskilde for bøndene på de gårdene som var involvert.

Skjematisk tegning som viser hvordan kraften ble overført fra hestevandringen til heiseanordninger og pumpeanlegg i gruvesjakt. Tønnene ble fylt med stein av to «tønnekneter». Når de hadde fylt tønna, ga de signal ved hjelp av et «bankefelt», det vil si en rekke av sammenlenkede trestenger som hang nedover i sjakta. Når tønna var kommet opp i dagen, ble det tømt av to andre tønnekneter. Arbeidet ble kontrollert av en «nachzahler», som hadde ansvaret for at sølvholdig stein ikke forsvant. Dette var gjerne en av de eldre og mest betrodde arbeiderne.

Den merkede rundløypa går fra skjerp no.8 til munningen av Nedre Stoll og derfra videre til munningen av Øvre stoll. Herfra kan en ta en avstikker til pukverket, før tilbaketuren legges om vestre gruvefelt. Dersom en vil kutte ut sløylene om Nedre stoll eller Vestre gruvefelt, kan en følge traktorveien mellom skjerp no.8 og munningen av Øvre stoll.

En helsefarlig arbeidsplass

Gruvesjakter som nådde en viss dybde måtte «forbygges», det vil si at det ble bygd avsatsar av tømmer nedover i sjakten. Disse avsatsene hvilte på kraftige bjelker, som igjen ble lagt an på spor som ble hogd ut i fjellet («arbingen»). Disse stukkene kan en fortsatt se rester av enkelte steder ved Skarragravene. Mellom hver avsats gikk det stiger, som hauerne brukte for å komme opp og ned i sjakten. Arbeidet med forbygging av sjaktene ble utført av fagarbeidere som kaltes «sjakthauere».

Forbyggingen bidro til å gjøre arbeidet i gravene tryggere. Likevel forekom dødsulykker, blant annet ved skjerp no.8. Sensommeren 1781 ble brødrene Knut og Ole Olsen Sundmand drept i «stanken» her, det vil si at de ble kvalt i forbindelse med fyrsettingen.

I tillegg til Sundmand-brødrene kjenner vi til fire dødsulykker ved Skarragravene. Et større problem var nok likevel sykdom, både lungesykdommer og slitasje på rygg og armer. Manntallene viser at de færreste hadde helse til å arbeide nede i gravene etter at de hadde fylt 50 år, og vi finner så godt som ingen over 60 år.

Sjakthauere i aksjon.